

חלוקת ממון על פי מוחזקות

הקדמה

בשיעור זה נדון בשיטת תוספות לגבי מקרים שבהם שני בעלי הדין טוענים לבעלות על ממון, ולאף אחד מהם אין ראיה. מסכת בבא מציעא פותחת בדיון כזה¹:

מתני' שנים אוחזין בטלית זה אומר 'אני מצאתיה' וזה אומר 'אני מצאתיה', זה אומר 'כולה שלי' וזה אומר 'כולה שלי' - זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלוקו.

המשנה אומרת שכאשר שנים אוחזים בטלית, וכל אחד טוען שהטלית שלו - בית הדין משביע כל אחד מהם שיש לו לפחות חצי מהטלית², ומחלק את הטלית ביניהם. בגמרא³ מובאת קושיה על המשנה מדין של 'מנה שלישי'. המקרה שם הוא, ששניים הפקידו כסף אצל מישהו אחר. אחד מהם הפקיד מנה (מאה) והשני הפקיד מאתיים, והנפקד לא זוכר מי הביא מאתיים ומי מנה, וכל אחד מהם טוען שהוא זה שהביא מאתיים. לפי חכמים הדין במקרה זה הוא, שכל אחד מקבל מנה, והמנה השלישי יהא מונח עד שיבוא אליהו. הגמרא מקשה, למה לגבי 'מנה שלישי' לא חולקים כמו במשנה? הגמרא עונה, שבימנה שלישי החלוקה לא יכולה להיות אמת, שהרי רק אחד הפקיד את המנה השלישי, ולכן שם אומרים 'יהא מונח'.

במסכת בבא בתרא⁴ יש דין שנקרא 'ההוא ארבא'. שם מסופר, שהייתה ספינה ששנים רבו עליה ולא היו להם ראיות, ובית הדין לא הכריע ביניהם אלא פסק 'כל דאלים גברי', כלומר מי שחזק ינצח. בשיעור זה ננסה להבין מתי בית הדין פוסק 'יחלוקו', מתי 'יהא מונח' ומתי 'כל דאלים גברי'.

הסבר תוספות

המיוחד כאשר אוחזים

תוספות⁵ מקשה על הדין ששנים אוחזים 'חולקים':

ויחלוקו. תימה, דמאי שנא מההיא דארבא דאמר כל דאלים גבר פרק חזקת הבתים! ויש לומר דאוחזין שאני דחשיב כאילו כל אחד יש לו בה בודאי החצי, דאנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא.

תוספות מקשה, למה לגבי 'ההוא ארבא' הדין הוא 'כל דאלים גברי' ואילו לגבי שנים אוחזים הדין הוא 'יחלוקו'? עונה תוספות, שבישנים אוחזים 'חולקים' כיוון ששם בעלי הדין מחזיקים בטלית. כאשר בעלי הדין מחזיקים בממון שהם רבים עליו, זה נחשב כאילו יש לכל אחד בוודאי חצי מהממון, מפני שאנחנו מעידים שמה שאדם תופס זה שלו. בספינה בעלי הדין לא החזיקו ולכן הדין הוא 'כל דאלים גברי', כיוון ששם בית הדין לא יודע של מי הספינה, וכאשר הוא לא יודע הוא לא מכריע. יוצא מדברי תוספות, שכאשר אין כלל מוחזקים הדין הוא 'כל דאלים גברי', וכאשר שני בעלי הדין מוחזקים הדין הוא 'יחלוקו'.

החלוקה יכולה להיות אמת

לפי זה תוספות מתקשה, למה הייתה לגמרא ה"א לומר שבימנה שלישי הדין יהיה 'יחלוקו', הרי שם בעלי הדין לא מוחזקים. מסביר תוספות:

¹ פרק א' משנה א'.

² בשיעור זה לא נכנס לשאלה למה בית הדין משביע את בעלי הדין.

³ בבא מציעא דף ג ע"א.

⁴ בבא בתרא דף ל"ד ע"ב.

⁵ בבא מציעא דף ב ע"א ד"ה יחלוקו.

וכן במנה שלישי דמדמי בגמרא לטלית, חשיב ההוא שהנפקד תופס בחזקת שניהם כאילו הם עצמם מוחזקים בו, לכך משני דהתם ודאי דחד מיניהו הוא ואין החלוקה יכולה להיות אמת, ולכך יהא מונח, אבל טלית דאיכא למימר דתרוייהו הוא - יחלוקו. וכן שנים אדוקים בשטר, דמדמי לקמן⁶ למתניתין משום דשניהם אדוקים בו, דהחלוקה יכולה להיות אמת, דאפשר שפרע לו החצי, ובמנה אין דרך שיקנה לו החצי אחרי שהוא ביד חבירו. אבל בארבע אף על גב דאפשר שהיא של שניהם כיון דאין מוחזקין בו הוי דינא כל דאליה גבר.

תוספות מסביר שבמנה שלישי זה נחשב שבעלי הדין מחזיקים בממון שעליו הם דנים, כי הנפקד נחשב כאילו הוא מחזיק בשביל שניהם. לכן, הגמרא מקשה מה ההבדל בין 'מנה שלישי' ל'שנים אוחזים', שהרי בשני המקרים בעלי הדין מחזיקים בממון. תשובת הגמרא היא, שבמנה שלישי החלוקה לא יכולה להיות אמת, כיוון שהמנה ודאי של אחד מהם, וב'שנים אוחזים' החלוקה יכולה להיות אמת, כיוון שיכול להיות שבאמת הטלית של שניהם.

תוספות מביא מקרה נוסף שנקרא 'שנים אדוקים בשטר', שבו מלוה ולוה מחזיקים יחד בשטר חוב. המלוה טוען שהלוה לא פרע עדיין את השטר, ואילו הלוה טוען שהוא פרע. הדין שם הוא שחולקים, והלוה מחזיר חצי מהחוב. תוספות מסביר, שב'שנים אדוקים בשטר' החלוקה יכולה להיות אמת, כיוון שיכול להיות שהלוה פרע חצי מהכסף, אבל ב'מנה שלישי' החלוקה לא יכולה להיות אמת, כיוון שאין דרך שאחד מהמפקידים יקנה חצי מהסכום למפקיד השני כאשר הכסף עדיין אצל הנפקד.

נסכם, בית דין מחלקים את הממון רק כאשר שני בעלי הדין מוחזקים והחלוקה יכולה להיות אמת. כאשר שניהם לא מוחזקים הדין הוא 'כל דאליה גבר'. כאשר שניהם מוחזקים אבל החלוקה לא יכולה להיות אמת הדין הוא 'יהא מונח'. תוספות מסיים:

ולסומכוס אף על גב דאין מוחזקין בו ואין החלוקה יכולה להיות אמת, היכא דאיכא דררא דממונא, פירוש שבלא טענותיהם יש ספק לבית דין - יחלוקו.

בסוף דברי תוספות הוא מזכיר את שיטת סומכוס, שאומר ש'ממון המוטל בספק חולקים'. תוספות אומר שלשיטת סומכוס גם אם בעלי הדין אינם מוחזקים בממון והחלוקה לא יכולה להיות אמת, אם יש ספק לבית דין לפני טענותיהם - חולקים.

קשיים בתוספות

סיבת החלוקה

יש כמה דברים שמקשים על הבנת דברי תוספות. תוספות כותב, שכאשר שנים מוחזקים זה נחשב כאילו יש לכל אחד מהם בוודאי חצי, כי אנו עדים שמה שאדם תופס זה שלו. צריך להבין מה כוונת תוספות? אם הכוונה שבאמת וודאי שלכל אחד מהם שייכת חצי טלית⁷, תוספות היה צריך לכתוב 'שיש לכל אחד בוודאי חצי ולא לכתוב 'דחשיב כאילו'⁸. אם כוונת תוספות היא שרק נראה שלכל אחד מבעלי הדין הייתה שייכת חצי מהטלית, אבל זה לא בטוח, הוא היה צריך לכתוב 'נראה' ולא 'כאילו' [...]. בוודאי⁹.

⁶ בבא מציעא דף ז ע"א.

⁷ ככה נשמע מזה שתוספות אומר שאנו עדים שמה שאדם תופס זה שלו.

⁸ גם במציאות, קשה לקבל את זה שכאשר שנים מחזיקים בטוח שלכל אחד שייך חצי ממנה. הרי הגיוני גם שמישהו לקח לשני, או שאחד חשב שהוא הגביה מציאה לפני השני, ובאמת השני הגביה לפניו. בנוסף לכך, תוספות אומר שכדי שיחלקו צריך שהחלוקה תהיה יכולה להיות אמת, ולא כתב שצריך שהחלוקה תהיה בוודאות אמת.

⁹ הגרנ"ט (בסימן קל"ה) מביא שתי אפשרויות מדוע כאשר שנים אוחזים בטלית חולקים. אפשרות אחת, מפני שמן הסתם הטלית של שניהם, ולכן אומרים שכל אחד ייקח חצי. כך נראה שהבין הקובץ שיעורים (ח"ב סימן ט' אותיות א'-ג'). הוא הסביר שכיוון שאנו לא מחזיקים אנשים כגנבים, נראה שבאמת מה שאצל אדם הוא שלו, וממילא כאשר שנים אוחזים בטלית, נראה שהיא באמת של שניהם. [קשה על הסבר זה, הרי יכול להיות שאחד חשב שהוא הגביה מציאה קודם ובאמת השני הגביה לפניו, ולכן גם אם לא מחזיקים אנשים כגנבים הגיוני שהחלוקה לא תהיה אמת. בנוסף לכך קשה, הרי תוספות אמר שכדי לחלוק צריך שהחלוקה תהיה יכולה להיות אמת, ולא שיהיה מסתבר שהחלוקה תהיה אמת]. אפשרות שניה היא, שיש ספק למי שייכת הטלית ובית הדין עושה פשרה שכל אחד ייקח חצי. הגרנ"ט מכריע שהחלוקה כאן היא פשרה.

אפשר להסביר שכוונת תוספות היא, שכאשר בעלי הדין מוחזקים אי אפשר כבר לומר 'כל דאלים גברי' כיוון שבית הדין צריך למחות במי שבא להוציא ממוחזק, ולכן צריך לחלק את הטלית ביניהם, ובחלוקה זו נותנים לכל אחד לכל אחד חצי מהטלית, כיוון שהוא מוחזק בחצי וכאילו החצי שלו¹⁰. לפי הסבר זה החלוקה היא סוג של פשרה, ולא מבטאת את הדין האמיתי. קשה על הסבר זה, למה תוספות כותב את המילה 'בוודאי', הרי רק 'כאילו' שלכל אחד יש חצי. עוד קשה, למה תוספות כותב שאנחנו עדים שמה שאדם תופס הוא שלו, הרי באמת אנחנו לא חושבים שזה שלו, אלא רק מחלקים לפי רמת המוחזקות בחפץ¹¹.

החלוקה יכולה להיות אמת

קושי נוסף בהבנת דברי תוספות הוא, לגבי ההבדל בין 'מנה שלישי' ל'שנים אדוקים בשטר'. תוספות מסביר שב'מנה שלישי' החלוקה לא יכולה להיות אמת כיוון שאין דרך' שיקנה לו חצי, משמע שיש אפשרות שהוא יקנה חצי רק האפשרות הזו לא מצויה. אם לא הייתה אפשרות שיקנה חצי, תוספות היה צריך לכתוב 'אי אפשר שיקנה לו החצי'. בהמשך תוספות כותב שב'שנים אדוקים בשטר' החלוקה יכולה להיות אמת כיוון שאפשר' שפרע לו החצי, משמע שיש אפשרות שהלווה פרע חצי, אבל זה לא הדבר המצוי. אם זה היה הדבר המצוי תוספות היה צריך לכתוב 'הדרך היא שפורע חצי'. קשה על תוספות, למה ב'מנה שלישי' החלוקה לא יכולה להיות אמת, הרי 'אפשר' שהקנה לו החצי. אם חולקים רק כאשר מצוי

מלשון תוספות לא נראה כמו אף אחת מהאפשרויות שהציע הגר"ט. לא נראה שהחלוקה היא מפני שמן הסתם הטלית באמת של שניהם, שהרי תוספות כתב ש'כאילו בוודאי' שיש לכל אחד חצי, ואם היה נראה שבאמת הטלית של שניהם הוא היה כותב 'שנראה שיש לכל אחד חצי'. מצד שני, לא נראה שהחלוקה היא מדין פשרה שהרי תוספות מדגיש ש'כאילו בוודאי' יש לכל אחד חצי ושכך 'אנן סהדי', משמע שהחלוקה היא לא מצד ספק אלא מצד וודאי.

¹⁰ כך כתב המהר"ם (דף ב ע"א ד"ה ויחלוק) בדעת תוספות, וכן כתב הרא"ש (בבא מציעא סימן א'). האבן האזל (הלכות טוען ונטען פרק ט' הלכה ז') הקשה על הסבר זה מהדין של 'ארבא'. הגמרא אומרת (בבא בתרא דף ל"ד ע"ב) שב'ארבא' הדין הוא 'כל דאלים גברי', ובית הדין לא תופסים את הספינה, אבל אם בית הדין תפס את הספינה כבר לא מוציאים אותה, אלא משאירים אותה עד שמישהו יביא ראיה שהיא שלו [כך הסביר הרשב"ם (ד"ה לא מפקינן) וכן נפסק להלכה (חו"מ סימן קל"ט סעיף ג')]. במקרה שבית הדין תפס, אי אפשר לעשות 'כל דאלים גברי' והחלוקה יכולה להיות אמת, ולמרות זאת בית הדין לא מחלקים ביניהם את הספינה. מכאן מוכח, שסיבת החלוקה ב'שנים אוחזים' היא כיוון שמוחזקים, ולא רק כיוון שאין אפשרות לעשות 'כל דאלים גברי' והחלוקה יכולה להיות אמת.

¹¹ הפני יהושע (ב"מ דף ו ע"א ד"ה אלא) כתב שאין כוונת הגמרא ב'אנן סהדי' שהמוחזקות מעידה שיש לכל אחד חצי מהטלית, אלא שכיוון שהדין הוא שחולקים, זה נחשב כאילו ש'אנן סהדי' שיש כבר לכל אחד חצי. הסבר הפני יהושע לא מסתדר עם תוספות, שהרי תוספות הביא בתור הסבר למה חולקים את ה'אנן סהדי'. תוספות לא סובר שה'אנן סהדי' הוא תוצאה של הפסק 'יחלוקו', אלא לדעתו ה'אנן סהדי' הוא סיבת החלוקה.

הקהלת יעקב (ב"מ סימן א') והמנחת שלמה (ב"מ ד"ה בדברי התוס' בכללי דין יחלוקו) כתבו שלפי תוספות חולקים כאשר כל אחד מוחזק בחצי גם כאשר המוחזקות לא מעידה שיש לכל אחד חצי. לפי זה צריך להבין למה תוספות כתב ש'אנן סהדי' דמאי דתפיס האי דידיה הוא? הקהלת יעקב כתב שתוספות רק הביא את לשון הגמרא שממנה מוכח שב'שנים אוחזים' כל אחד נחשב מוחזק בחצי, אבל באמת חולקים גם כאשר אין הוכחה מהמוחזקות לבעלות. [נראה שכוונתו שב'שנים אוחזים' באמת המוחזקות מעידה על בעלות, וזה מה שהגמרא אמרה ש'אנן סהדי', אבל החלוקה לא תלויה בתנאי הזה, כמו שמוכח מ'מנה שלישי']. הקהלת יעקב הוכיח את דבריו מכך שתוספות אמר שב'מנה שלישי' לא חולקים, כיוון שאין דרך שיקנה לו החצי, משמע שאם היה דרך היו חולקים, למרות ששם המוחזקות לא מעידה כלל על זה שיש לכל אחד חצי, שהרי הנפקד שמחזיק להם יודע שהוא קיבל את המנה רק מאחד מהם, רואים שחולקים גם כאשר המוחזקות לא מעידה שיש לכל אחד חצי (ראה התייחסות לטענה זו בהערה 18). המנחת שלמה כתב, שהיינו יכולים לחשוב שב'שנים אוחזים' הם לא נחשבים מוחזקים בטלית כיוון שמדובר שהם מחזיקים רק בקצוות הטלית, או כיוון שכאן המחלוקת היא על עצם המוחזקות מי הגביה ותפס את הטלית קודם ("זה אומר אני מצאתיה"), ולכן תוספות כתב שב'שנים אוחזים' על ידי אחיזתם 'אנן סהדי' שמה שאדם תופס הוא שלו, והם נחשבים מוחזקים. [בסוף דבריו המנחת שלמה אומר שמהתוספות בבבא בתרא (ל"ד ע"ב ד"ה הוא) משמע שה'אנן סהדי' זה סיבת החלוקה, ולא רק הוכחה לזה שב'שנים אוחזים' כל אחד נחשב מוחזק בחצי, ומשאיר את דבריו בצריך עיון].

הסבר הקהלת יעקב והמנחת שלמה, שכל מה שתוספות הביא את ה'אנן סהדי' זה כדי ללמד שב'שנים אוחזים' הם נחשבים מוחזקים דחוק, שהרי בפשטות תוספות לא רואה צורך להוכיח את זה שב'שנים אוחזים' מוחזקים, אלא הוא בא להסביר שמוחזקים חולקים כיוון ש'אנן סהדי' שמה שאדם תופס שייך לו. בנוסף קשה על ההסבר שלהם מזה שתוספות כותב 'דחשיב כאילו כל אחד יש לו בה בודאי החצי', משמע שהחלוקה כאן היא מצד איזה וודאות, ולא רק בגלל שמחלקים בין המוחזקים בשווה. לפי דבריהם תוספות היה צריך לכתוב שכאשר מוחזקים אי אפשר לעשות 'כל דאלים גברי', אז מחלקים בשווה בין המוחזקים, ולא לומר שזה כאילו שבוודאי יש לכל אחד חצי. בנוסף לכך, הקהלת יעקב כתב שתוספות רק מצטט את דברי הגמרא שמהם מוכח שב'שנים אוחזים' כל אחד נחשב מוחזק בחצי, אבל את הלשון 'בודאי' תוספות לא לקח מהגמרא, ולכן ברור שיש בחלוקה לפי תוספות צד של חלוקת ודאי.

שהחלוקה תהיה אמת, קשה למה ב'שנים אדוקים בשטר' חולקים? הרי רק 'אפשר' שפרע לו חצי, אבל זו לא האפשרות המצויה.

למרות הקושי בניסוח, אפשר היה להסביר שכוונת תוספות היא, שחולקים כאשר זה יחסית מצוי שהחלוקה תהיה אמת, ויותר מצוי שלווה יפרע חצי מהכסף מאשר שנפקד יקנה חצי ממה שמופקד אצל מישהו אחר. הבעיה היא שאם נסביר כך, תהיה קושיה על תוספות מהמשנה. במשנה יש מקרה שאחד אומר 'כולה שלי' ואחד אומר 'חציה שלי', והדין הוא שזה שאומר 'כולה שלי' מקבל שלושת רבעי, וזה שאומר 'חציה שלי' מקבל רבע. קשה על תוספות, אם חולקים רק כאשר זה יחסית מצוי שהחלוקה תהיה אמיתית, למה חולקים במקרה זה? הרי זה לא דבר מצוי שטלית שייכת שלושת רבעי למישהו אחד ורבע למישהו אחר.¹²

הבאת דברי סומכוס

בנוסף צריך להבין, למה תוספות מסיים עם הסבר דברי סומכוס, שסובר שיחולקים אפילו כשיש מישהו מוחזק והחלוקה לא יכולה להיות אמת? מה הוא מרוויח מהבאת שיטתו?¹³

הסבר תוספות לשיטתנו

השפעת המוחזקות על הפסק

כדי להבין את דברי תוספות, ננסה להבין מה המשמעות של מוחזקות. הדוגמא הפשוטה של מוחזקות היא שאדם תופס בחפץ. תוספות כותב ש'אנן סהדי' שמה אדם תופס הוא שלו. לפי זה, כאשר אדם תופס בחפץ אנחנו עדים על זה שהוא הבעלים של החפץ. דברי תוספות קשים, הרי יכול להיות שמישהו מחזיק בחפץ והוא לא הבעלים שלו, יכול להיות שהוא שואל, שומר או גנב. איך אנחנו עדים על דבר שממש לא חייב להיות נכון? לכן נראה שכוונת תוספות היא, שכאשר מישהו מחזיק בחפץ אנו עדים שהמצב כרגע הוא שהחפץ מוחזק כשלו. יכול להיות שיוכיחו שהממון לא שלו, אבל בינתיים אנחנו מתייחסים לזה 'כאילו' הממון שלו ב'יודאי'. מי שקונה ממנו לא צריך לחשוש אולי הוא גזול, כיוון שכרגע הוא מוחזק כבעלים של החפץ. אם יהיה ויכוח של מי החפץ ולא יהיו ראיות, בית הדין יכריע שהחפץ של המוחזק, כיוון שלפני שבית הדין שמע את הטענות של בעלי הדין, הוא ראה שזה היה המצב במציאות. בית הדין לא משנה את המצב הקיים בלי ראיות מספיקות, שהרי אם הוא יוציא כסף לפי כל טענה שמישהו יטען, כל אחד יוכל להוציא כסף באמצעות בית הדין.

כמו במקרה זה, גם בכל מקרה שבית הדין דן יש את המצב שהוא רואה לפני הטענות, ויש את הטענות וההוכחות של בעלי הדין. המצב שבית הדין רואה לפני הטענות הוא המצב המוחזק אליו בית הדין מתייחס 'כאילו' שהוא 'יודאי' נכון. אם מישהו רוצה לשנות את המצב המוחזק הוא צריך להביא ראיה, כיוון שבית הדין יוצא מהנחה שמה שאדם תופס זה שלו. כל עוד לא יהיו ראיות, בית הדין יכריע כמו המצב המוחזק. מצד אחד, אין באמת ודאות שהמוחזק הוא הבעלים, ולכן תוספות כותב 'כאילו'. מצד שני, הכרעה זו היא לא מספק, אלא הכרעה לפי המצב שבית הדין ראה במציאות, ולכן תוספות כותב 'אנן סהדי' 'יודאי'.

¹² העין יהוסף (בבא מציעא א ד"ה ויחלוקו) כתב שב'מנה שלישי' אם באמת הייתה הקנאה של חצי ממנו, היה לו להעמידו במעמד שלושתם וכיוון שלא עשה כך 'איהו דאפסיד אנפשיה', אבל בהלוואה הגיוני שפרע לו חצי ולכן רוצה את השטר והשני מעבד מלתת לו כי נשאר לו לפרוע חצי. נראה שכוונתו, שב'מנה שלישי' בית הדין לא מחלק ביניהם, כיוון שגם אם היה מקנה חצי, אין דרך שיקנה בלי שהמפקיד ידע [ואם המפקיד שקנה לא התעקש שיקנו לו במעמד שלושתם, הוא הפסיד ואנחנו לא מתייחסים לזה כאילו הוא הקנה]. לעומת זאת, ב'שנים אדוקים בשטר' אין משהו מוזר באפשרות שהוא החזיר חצי מהחוב, ולכן הוא מחזיק בשטר חוב. גם ב'מנה שלישי' וגם ב'שנים אדוקים בשטר' יש אפשרות שהחלוקה תהיה אמת, ההבדל הוא שב'מנה שלישי' אין דרך שהקנה חצי בלי שהנפקד ידע מזה, ואילו ב'שנים אדוקים בשטר' אין משהו מוזר בזה שלווה פרע חצי. לפי זה אפשר לתרץ שאם יש טלית שרבע שלה שייך למישהו אחד ושלושת רבעי שייך למישהו אחר, הגיוני שהוא יחזיק בה ואין במקרה זה משהו מוזר, לכן זה נחשב שהחלוקה יכולה להיות אמת, אבל ב'מנה שלישי' אם הקנה לו חצי, זה מוזר שהוא לא הקנה במעמד שלושתם, ולכן זה נחשב שהחלוקה לא יכולה להיות אמת.

¹³ העין יהוסף (בבא מציעא א ד"ה תוס' ויחלוקו) מסביר שתוספות הביא את שיטת סומכוס כדי להדגיש שגם סומכוס מסכים שב'ארבא' כל דאליים גבר, כיוון שאין לבעלי הדין זיקה לספינה.

ב'שנים אוחזים', לפני שבית דין שמע אותם הוא ראה ששניהם מוחזקים בטלית, ולכן המצב המוחזק הוא, שהחפץ של שניהם ולכל אחד מהם יש חצי ממנו. כאשר בית הדין שומע שיש ביניהם מחלוקת של מי החפץ, ואין לו דרך להכריע, הוא נותן לכל אחד מהם את החצי שהוא היה מוחזק בו, כיוון שמראש בית הדין ראה 'כאילו' שהחלק הזה שלו 'בוודאי'¹⁴.

הנפקד מחזיק לבעלים של המנה

תוספות כתב שב'מנה שלישי' הדין הוא 'יהא מונח' כיוון שהחלוקה לא יכולה להיות אמת, כי אין דרך שיקנה לו החצי. שאלנו למה בימנה שלישי זה נחשב שהחלוקה לא יכולה להיות אמת, ואילו במקרים אחרים שלא מצוי שהחלוקה תהיה אמיתית, זה נחשב שהחלוקה יכולה להיות אמת. נראה שהחלוקה בין 'מנה שלישי' למקרים אחרים הוא, שב'מנה שלישי' לפני הדין¹⁵ בית הדין רואה שהמצב הוא שהמנה שייך רק לאחד מבעלי הדין, וממילא הוא מתייחס 'כאילו' בוודאי שכל המנה שייך רק לאחד מהם והחלוקה לא יכולה להיות אמת. לעומת זאת, ב'שנים אדוקים בשטר' וב'אחד אומר כולה שלי ואחד אומר חציה שלי, המצב במציאות שמגיע לבית הדין הוא, ששני בעלי הדין מוחזקים כבעלים על הממון, וממילא בית הדין מתייחס 'כאילו' בוודאי שיש לכל אחד מהם חצי מהממון.

לפי זה אפשר להסביר למה תוספות כותב לגבי 'מנה שלישי' שהחלוקה לא יכולה להיות אמת כי 'אין דרך שיקנה לו החצי' ואילו בשנים אדוקים בשטר החלוקה יכולה להיות אמת 'דאפשר שפרע לו החצי'. נראה לומר, שכאשר בית הדין רואה ששניים מחזיקים בממון והמצב לפני הטענות הוא שהממון מוחזק כשייך לשניהם, כל עוד אפשר לומר שהמצב הקיים אמיתי, זה נחשב שהחלוקה יכולה להיות אמת. לכן גם ב'שנים אדוקים בשטר' וגם ב'אחד אומר כולה שלי ואחד אומר חציה שלי' חולקים, למרות שרק באפשרות רחוקה יכול להיות שהחלוקה תהיה אמיתית. לעומת זאת, בימנה שלישי המנה לא מונח אצלם אלא אצל הנפקד, ולפני הטענות המצב המוחזק הוא שהחפץ של אחד משניהם, ולכן זה נחשב שהחלוקה לא יכולה להיות אמת. במקרה זה רק אם ה'דרך' הייתה שנפקד אחד מקנה לשני חצי מהכסף היינו אומרים שהחלוקה יכולה להיות אמת¹⁶, ולא מועילה אפשרות רחוקה.

בה"א חשבו שהנפקד מחזיק לשני המפקידים

הסברנו שב'מנה שלישי' הנפקד מחזיק את המנה בשביל מי שהפקיד אותו. אפשר להקשות על הסבר זה, הרי תוספות כתב במפורש 'חשיב ההוא שהנפקד תופס בחזקת שניהם כאילו

¹⁴ בחדושי רב שמעון שקאפ (בבא מציעא סימן ד') הקשה על תוספות, אם אנו עדים שלכל אחד יש חצי מהטלית, למה המשנה אומרת שכאשר אחד אומר 'כולה שלי' ואחד אומר 'חציה שלי' אחד נוטל שלושת רבעי ואחד נוטל רבע, הרי אנו עדים שיש לכל אחד חצי. ותיירץ שם, שרק כאשר אנחנו מסופקים ויש שניים מוחזקים מחשיבים כאילו 'אנן סהדי' שיש לכל אחד מהם חצי, למרות שאין מתפיסתם הוכחה על בעלות בחפץ. במקרה שאחד אומר 'כולה שלי' ואחד אומר 'חציה שלי', אין ספק שחצי מהטלית שייכת לאחד מהם, ולכן רק כלפי החצי השני אומרים שכאילו 'אנן סהדי' שלכל אחד יש בו חצי. לפי ההסבר שלנו, ה'אנן סהדי' שמה שאדם תופס הוא שלו, אומר שהמצב שבית הדין רואה לפני הטענות הוא 'כאילו' בוודאי האמת. מצד אחד מתייחסים למצב הזה כאילו הוא ודאי, מצד שני כדי לדעת מה המצב באמת צריך לשמוע גם את הטענות וההוכחות של בעלי הדין. יכול להיות שתהיה ראייה שאדם מחזיק במשהו שאינו שלו, וזה יוציא מהמצב המוחזק. ב'שנים אוחזים' בית הדין ראו לפני הטענות ששני אנשים מוחזקים יחד בטלית, ולכן הם אמרו ש'אנן סהדי' שהמצב המוחזק הוא שלכל אחד יש בה חצי. כאשר הם שמעו את הטענות, התברר שכולם מודים שחצי מהטלית שייך לאחד מהם, ולכן הסתבר שהם מחזיקים יחד רק בחצי השני של הטלית, ורק כלפיו שייך לפסוק את ה'אנן סהדי' שלכל אחד מהם יש בו חצי. רב שמעון שקאפ מסביר שרק כשיש ספק אומרים שכאילו 'אנן סהדי', ואילו לפי ההסבר שלנו תמיד המצב שבית הדין רואים לפני הדיון הוא ה'אנן סהדי', אבל ה'אנן סהדי' מועיל רק לקבוע את המצב המוחזק, ואם יהיה במהלך הדיון ראייה, זה ישפיע להוציא מהמצב המוחזק.

¹⁵ מה שהנפקד מספר שהפקידו אצלו אינו נחשב חלק מהדיון, כיוון שהנפקד הוא לא אחד מבעלי הדין, אלא הוא מתאר את המצב המוסכם על כולם, שהוא הרקע לדיון.

¹⁶ אם הדרך הייתה שנפקד אחד מקנה לשני חצי - היו חולקים, ולא היינו אומרים 'כל דאלים גבר', כיוון שהנפקד מחזיק את המנה דווקא לאחד משניהם, ובטוח שהמנה לא שייך לאדם שלישי. [ראה מה שנסביר בהמשך לגבי ההבדל בין 'ההוא ארבא' ל'מנה שלישי'].

הם עצמם מוחזקים בו'. רואים שתוספות מתייחס למנה שהנפקד תופס בו, כאילו ששני המפקידים תופסים בו¹⁷.

נתרץ קושיה זו לשיטתנו. תוספות כתב שב'מנה שלישי' הדין הוא יהא מונח, כי החלוקה לא יכולה להיות אמת שהרי אין דרך שיקנה לו החצי. הסברנו שכוונת תוספות היא, שמבחינת המצב המוחזק המנה רק של אחד, כיוון שרק אחד הפקיד אותו ואין דרך שהוא יקנה לשני חצי. לפי זה, 'החלוקה לא יכולה להיות אמת' זה סיבה לכך שרק הבעלים האמיתי נחשב מוחזק במנה. לפי זה נראה, שכל מה שתוספות כתב שהנפקד מחזיק לשני המפקידים זה רק לפי הה"א של הגמרא, לפני שאמרו שחולקים רק כאשר החלוקה יכולה להיות אמת, אבל למסקנה הנפקד מחזיק רק למי שהפקיד אצלו את המנה באמת¹⁸.

נסביר איך תוספות למד את הה"א של הגמרא ואת המסקנה. תוספות מתקשה, למה הייתה לגמרא ה"א שיחלקו ב'מנה שלישי' ולא הייתה ה"א שיחלקו ב'ההוא ארבא'. על זה הוא עונה, שהנפקד נחשב כאילו הוא מחזיק לשני המפקידים ולכן זה דומה ל'שניים אוזים', ואילו ב'ההוא ארבא' אף אחד לא מחזיק באונייה. צריך להבין מה הה"א להחשיב את הנפקד כמחזיק לשני המפקידים? הרי הוא מחזיק באמת למי שהפקיד את המנה. נראה שבה"א הגמרא סברא שחולקים בכל מקרה שלפי המצב המוחזק, הממון של אחד משני אנשים מסוימים, ולא של מישהו אחר¹⁹. מבחינה זאת הנפקד מחזיק את המנה לשני המפקידים, שהרי על ידי החזקה שלו אנחנו יודעים שהמנה שייך דווקא לאחד משניהם. לעומת זאת, ב'ההוא ארבא' כמו שיכול להיות שהספינה של אחד מבעלי הדין, כך יכול להיות שהיא של מישהו אחר, ולכן לא הייתה לגמרא ה"א שיחלקו את האונייה בין שניהם.

למסקנה הגמרא אמרה שלא חולקים ב'מנה שלישי', כיוון שהחלוקה לא יכולה להיות אמת. הסברא שצריך שהחלוקה תוכל להיות אמת היא, שלמסקנה החלוקה היא לא בגלל שיש ספק בין שניים מסוימים ועושים ביניהם פשרה, אלא בגלל שלפי המצב המוחזק הממון שייך לשני בעלי הדין ואנחנו מתייחסים למצב המוחזק כאילו הוא נכון בוודאי. כאשר החלוקה לא יכולה להיות אמת, אי אפשר לומר שכאילו זה המצב בוודאי, שהרי אנחנו יודעים שזה לא

---

¹⁷ הקהלות יעקב (ב"מ סימן א') ורב שמואל רוזובסקי (שעורי רב שמואל ב"מ ב ע"א אות ד') אמרו שכאשר שנים מוחזקים הם חולקים, גם במקרה שהמוחזקות שלהם לא מעידה על בעלות בחפץ. הם למדו את זה מכך שתוספות אמר שב'מנה שלישי' המפקדים נחשבים מוחזקים במנה. ב'מנה שלישי' ודאי שהמוחזקות של שני המפקידים אינה מעידה על בעלות של שניהם, שהרי המנה ודאי לא שייך לשניהם. למרות זאת, לגמרא הייתה ה"א לומר שיחלקו, אם לא שהחלוקה לא הייתה יכולה להיות אמת. מזה למדו הקהלות יעקב ורב שמואל רוזובסקי, שכל עוד החלוקה יכולה להיות אמת ובעלי הדין מוחזקים - הם חולקים, למרות שהמוחזקות לא מעידה על בעלות. [בגלל הבנה זו הם נדחקו בהבנת דברי תוספות שחולקים כיוון שא"אן סהדי' שיש לכל אחד חצי (ראה הערה 11)].

¹⁸ בהערה 17 הבאנו את דעת הקהלות יעקב ורב שמואל רוזובסקי. הם לא הסבירו כמו ההסבר שלנו, כיוון שהם הבינו בצורה אחרת את שיטת תוספות בזה שב'מנה שלישי' החלוקה לא יכולה להיות אמת. תוספות כתב שהחלוקה לא יכולה להיות אמת, כיוון שאין דרך שיקנה לו חצי, ואילו הרא"ש כתב (פרק א' סימן א') שהחלוקה לא יכולה להיות אמת כיוון שהנפקד יודע שהמנה רק של אחד מהם. לפי הרא"ש מה שהשתנה בין הה"א למסקנה זה שהבינו שצריך שתהיה מוחזקות כזו שתוכל להעיד על בעלות, וזה לא קיים ב'מנה שלישי' כיוון שהנפקד (שהוא מספר לנו את המצב המוחזק) יודע שהמנה לא של שניהם. מזה שתוספות לא הביאו את הסיבה שהנפקד יודע שבאמת המנה של אחד מהם אלא הסבירו שאין דרך שיקנה חצי, הבינו הקהלות יעקב ור' שמואל שמה שהשתנה בין הה"א למסקנה זה לא ההבנה איזה מוחזקות צריך כדי שיחלקו, אלא שנוסף תנאי שהחלוקה תהיה יכולה להיות אמת, וזה לא מתקיים כאשר אין דרך שיקנה חצי. אלא שבאמת אין הכרח לומר שתוספות והרא"ש חולקים בעניין זה. אפשר לומר שכוונת תוספות היא, שכיוון שהנפקד יודע שבאמת רק אחד הפקיד אצלו החלוקה לא יכולה להיות אמת, אלא אם כן הדרך היא שאחד מקנה לשני חצי (ולכן תוספות כתבו כאן דווקא 'אין דרך' כיוון שכאן אפשרות בלבד לא מספיקה, כמו שבארנו בגוף השיעור). [בשאלה האם הרא"ש חולק על תוספות יש מחלוקת בין התומכים לחדושי הרי"ם. התומכים (חו"מ סימן קל"ח ס"ק ב') הסבירו שיש מחלוקת בין תוספות לרא"ש בשאלה למה החלוקה לא יכולה להיות אמת ב'מנה שלישי'. ואילו החדושי הרי"ם (דף ב ע"א ד"ה מה שהקשו) הסבירו שתוספות סובר כמו הרא"ש בעניין זה.]

¹⁹ הרי"ן (דף ג ע"א ד"ה אלא מחוורתא) הסביר, שכיוון שהנפקד מחויב לעשות עם הממון מה ששני המפקידים יסכימו יחד, זה נחשב שהוא מחזיק לשניהם. הסבר הרי"ן דומה להסבר שכתבנו, כיוון שזה שהנפקד מחויב לעשות עם המנה מה שיסכימו שניהם קשור לכך שאין אפשרות שהמנה שייך למישהו אחר חוץ מהם. לעומת זאת, החידושי הרי"ם (דף ב ע"א ד"ה ויחולקו), הקהילות יעקב (בבא מציעא סימן א') והאבן האזל (הלכות טוען ונטען פרק ט' הלכה ז' ד"ה והנראה) הסבירו שכיוון שמדובר שהם הפקידו ב'כריכה אחת' זה נחשב שהנפקד תופס לשניהם יחד. החידושי הרי"ם הביאו אפשרות אחרת להסביר, שכיוון שהנפקד משתעבד לשני המפקידים זה נחשב שהמקום שלו מושכר למפקידים ולכן זה הכסף בחזקת שניהם שהרי שניהם הפקידו אצלו.

יכול להיות המצב. ב'מנה שלישי' לפי המצב המוחזק הממון שייך רק לאחד מבעלי הדין, כיוון שרק אחד הפקיד אותו וזה לא דבר רגיל שאחד מקנה לשני חצי. בית הדין לא מחלק את המנה, כיוון שלפי המצב המוחזק החלוקה לא יכולה להיות אמת. לעומת זאת, ב'שנים אוחזים' לפי המצב המוחזק הטלית שייכת לשני בעלי הדין, ולכן הם חולקים.

לסיכום, ההחזקה של הנפקד בטלית מוכיחה שיש ספק דווקא בין שני המפקידים, אבל באמת הנפקד מחזיק בשביל המפקיד האמיתי. בה"א סברו שכדי לחלוק צריך שלפי המצב המוחזק יראו שיש ספק בין שני אנשים מסוימים, ובניהם עושים פשרה. לכן, חשבו שזה שהנפקד מחזיק זה כמו ששני המפקידים מחזיקים, כיוון שמוכח מההחזקה שלו שיש ספק רק בין שני המפקידים. למסקנה מחלקים כאשר מצד המצב המוחזק יש לכל אחד מבעלי הדין חצי טלית, וכאשר אין ראיות פוסקים את המצב המוחזק. לכן, למסקנה הנפקד מחזיק רק לאחד מבעלי הדין, כיוון שעל ידי ההחזקה שלו רואים שהמנה של אחד מהמפקידים.

מחלוקת סומכוס וחכמים

שאלנו למה תוספות מביא את שיטת סומכוס. כדי לענות על שאלה זו נלמד את מחלוקת סומכוס וחכמים²⁰:

מתני' שור שנגח את הפרה ונמצא עובר בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה - משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד. [...] גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס, דאמר ממון המוטל בספק - חולקין, אבל חכמים אומרים, זה כלל גדול בדין - המוציא מחבירו עליו הראיה.

המשנה מדברת על מקרה ששור נגח פרה מעוברת ואחרי הנגיחה ראו את הפרה מתה ואת העובר שלה מת לידה. במקרה זה, אם העובר מת מחמת הנגיחה - בעל השור צריך לשלם גם על הפרה וגם על הולד חצי נזק²¹. אם העובר נפל מהפרה ומת קודם הנגיחה - בעל השור צריך לשלם חצי נזק רק על הפרה, כי העובר לא מת מהנגיחה. במקרה שיש ספק מה קרה, סומכוס אומר שבעל השור חייב לשלם רבע נזק²² על העובר, כיוון שיממון המוטל בספק חולקים'. חכמים חולקים על סומכוס ואמרים, שיש כלל גדול בדין 'המוציא מחבירו עליו הראיה', ובעל השור משלם רק על הפרה.

יש כלל שהמוציא מחבירו עליו הראיה. סומכוס לא בא לחלוק על כלל זה, שסתם ככה מי שטוען שחפץ שנמצא אצל חברו שייך לו, לא מקבל מהממון ללא ראיה. צריך להבין, מתי סומכוס אותר שממון המוטל בספק חולקים, ומתי הוא מודה שהמוציא מחבירו עליו הראיה. הגמרא²³ מסבירה שסומכוס אומר שחולקים רק איפה שיש 'דררא דממונא'. תוספות²⁴ מסביר:

היכא דאיכא דררא דממונא - פירוש שבלא טענותיהם יש ספק לבית דין, דיש לאחד תביעה על חבירו בלא טענותם, כגון בשור שנגח את הפרה ומחליף פרה בחמור, אחרי שהספק נולד מעצמו דין הוא שיחלוקו אפילו בלא שבועה.

ההגדרה של תוספות ל'דררא דממונא' היא, כאשר בלי הטענות יש ספק לבית דין למי מבעלי הדין הממון שייך. לכאורה פירוש המילים 'דררא דממונא' הוא, זיקת ממון. לפי זה צריך להבין, איך תוספות הגיע מיזיקת ממון' לזה שלפני הטענות יש ספק לבית הדין. נראה שתוספות הבין שהדרך לבדוק האם יש למישהו זיקה לממון, היא האם בלי הטענות היה לבית הדין סיבה לומר שהחפץ שלו. אם לפני הטענות יש סיבה לומר שחפץ שייך למישהו, יש

²⁰ בבא קמא דף מ"ו ע"ב.

²¹ כדן חיוב על נזקי 'קרן' של שור תם.

²² חצי של 'חצי נזק', שהוא גודל התשלום הרגיל על נזק של קרן.

²³ בבא מציעא ב ע"ב

²⁴ בבא מציעא דף ב ע"ב ד"ה היכא דאיכא. כן פירשו גם תוספות רא"ש (ד"ה אמר סומכוס) ורבינו פרץ (ד"ה כי אמר סומכוס). לעומת זאת, רש"י (ד"ה דררא דממונא) ביאר את המושג 'דררא דממונא' באופן אחר ולכן יצא לו שלמסקנה סומכוס לא אומר שיחלוקו דווקא כשיש 'דררא דממונא', וראה מהר"ם (ד"ה היכא דאיכא וד"ה ומה התם).

סברא פשוטה לומר שאין הבדל בינו לבין מוחזק, כיוון שהקשר שלו לחפץ נובע מהסיפור כמו שהוא מגיע לבית הדין.

במקרה של 'שור שנגח את הפרה' לפני הטענות בית הדין מסתפק אם בעל השור חייב לשלם, ולכן סומכוס אומר שחולקים. לעומת זאת, כאשר מישהו טוען שחפץ שנמצא אצל מישהו אחר שייך לו, לפני הטענות לא היה לבית הדין צד לומר שאולי החפץ שייך לו, ולכן גם סומכוס מודה ש'המוציא מחברו עליו הראיה' וזה לא נחשב 'ממון המוטל בספק'. חכמים חולקים על סומכוס, כיוון שהם סוברים שאי אפשר להוציא ממוחזק בלי ראיה, גם כאשר הממון מוטל בספק לפני הטענות.

לפי חכמים, כאשר ממון מוחזק ביד מישהו זה המצב במציאות שמגיע לבית הדין לפני הטענות, ולכן נקודת המוצא של הדיון היא שהממון שייך לו. לעומת זאת, סומכוס סובר שאם כבר מהמקרה שמגיע לבית הדין לפני הטענות יש למישהו זיקה כלפי הממון, זה כמו שיהיה לו מוחזקות בממון בפועל, שהרי כבר לפני הדיון היה הגיון שהממון שלו באותה מידה שהיה הגיון שהממון של המוחזק. סומכוס סובר שנקודת המוצא של הדיון היא שהחפץ שייך למי שיש לו זיקה אליו בהגיון, ואילו חכמים סוברים שנקודת המוצא של הדיון היא שהחפץ שייך למי שמחזיק בו בפועל.

סומכוס אומר שחולקים כאשר לפני הדיון הייתה זיקה לממון, וחכמים אומרים שחולקים כאשר שני בעלי הדין מוחזקים בממון בפועל. גם סומכוס וגם חכמים מחלקים את הממון כאשר בית הדין ראה לפני הדיון שהממון קשור לפני בעלי הדין. סומכוס וחכמים ממשכים כל אחד בשיטתו. לפי סומכוס מה שמגדיר את הקשר לממון הוא הזיקה לממון והאפשרות ההגיונית שהממון שייך למישהו, ואילו לפי חכמים מה שמגדיר את הקשר לממון זה קודם כל המוחזקות בממון בפועל²⁵.

לפי זה נראה, שתוספות הביא את דברי סומכוס כדי להדגיש שמה שחכמים פוסקים במשנה ש'יחלוקו' זה הולך לפי אותו הגיון של סומכוס, שכאשר שנים קשורים לחפץ במצב שהגיע לדיינים לפני הטענות - 'יחלוקו'²⁶. נראה שתוספות ראה בדברי סומכוס מקור לזה שמתייחסים למצב שהגיע לבית הדין לפני הטענות, וממילא מקור להבדל בין מוחזקים לאינם מוחזקים. כמו שסומכוס סובר שחולקים רק כשיש זיקה בין בעלי הדין לממון לפני הטענות, כך חכמים סוברים שחולקים רק כשבעלי הדין מוחזקים בממון, ונראה לבית הדין לפני הטענות 'כאילו בוודאי' שלכל אחד מהם יש בו חצי.

סיכום

לפי תוספות, הדיינים מתייחסים למצב המוחזק לפני הדיון 'כאילו' שהוא המצב האמיתי ב'וודאי', כיוון שכל עוד אין ראיה הם לא משנים את המצב המוחזק. כאשר בית הדין בא להכריע במקרה שבו אין ראיות לאף צד, ההכרעה היא לפי המצב המוחזק לפני הדיון. ב'שנים אוחזים' הדין הוא 'יחלוקו', כיוון שלפני הטענות המצב המוחזק הוא שיש כאן חפץ ששייך לשניהם. ב'ארבא' הדין הוא 'כל דאלים גבר', כיוון שלפני הטענות המצב המוחזק הוא שיש חפץ שאין לנו סיבה לומר שהוא שייך לאף אדם מסוים. ב'מנה שלישי' הדין הוא 'יהא מונח', כיוון שלפני הטענות המצב המוחזק הוא שיש כסף ששייך לאחד מהם, וממילא זה לא אמיתי

²⁵ מלבד המחלוקת האם דווקא כאשר שנים מוחזקים 'חולקים', או שגם שנים שיש להם זיקה לממון 'חולקים', ישנה מחלוקת נוספת בין סומכוס לחכמים. סומכוס סובר, שלא צריך שהחלוקה תהיה יכולה להיות אמת, וחכמים סוברים שצריך שהחלוקה תהיה אמת. בקונטרסי השיעורים (סימן א' אות ח') הסביר שלפי תוספות יש שני סוגים שונים של חלוקה, חלוקה מצד מוחזקות וחלוקה מצד ממון המוטל בספק. ב'שנים אוחזים' החלוקה היא מצד המצב המוחזק, ולכן כאשר החלוקה לא יכולה להיות אמת - לא חולקים, שהרי המצב המוחזק לא נכון. ב'שור שנגח את הפרה' החלוקה לפי סומכוס היא מצד 'ממון המוטל בספק' ולכן אין זה משנה שהחלוקה לא יכולה להיות אמת, שהרי החלוקה אינה בגלל המצב הקיים אלא בגלל שהממון מוטל בספק.

²⁶ וראה תוספות בבבא בתרא ב ע"א ד"ה לפיכך, שם כתוב שחכמים מודים לסומכוס שחולקים במקרה שאין לאחד יותר מוחזקות מהשני ויש דררא דממונא לשניהם. נראה שכיוון שתוספות למד שחכמים מסכימים עקרונית עם סומכוס בזה שביט דין פוסק את המצב שהוא רואה לפני הטענות, היה פשוט לתוספות שאיפה שאין מוחזקות בפועל, חכמים מודים שהולכים לפי המוחזקות שנובעת מהזיקה הממונית.

לחלוק. בישנים אדוקים בשטר' הדין הוא 'יחלוקו', כיוון שלפני הטענות המצב המוחזק הוא שהשטר שייך לשניהם, ויש אפשרות שבאמת הלוח פרע חצי.

בישנים אדוקים בשטר' זה נחשב שהחלוקה יכולה להיות אמת, למרות שזה לא מצוי שהלוח פרע חצי, כיוון שזה המצב המוחזק ויש אפשרות שזו האמת. ב'מנה שלישי' לא מספיקה האפשרות שאחד יקנה לשני חצי וכך החלוקה תהיה אמת, כיוון שהמצב המוחזק מראש היה שהכסף שייך לאחד מהם. רק אם לבית הדין היה נראה שהדרך היא שאחד מקנה לשני חצי מהמנה היו חולקים, כי אז באמת היה מצוי שהחלוקה אמיתית.

תוספות הזכיר את שיטת סומכוס בדבריו, כיוון שחכמים דומים לסומכוס בכך שהם מסתכלים על הקשר בין בעלי הדין לממון לפי המצב כמו שהוא נראה לבית הדין לפני הטענות.

המהלך בקצרה

1. המשנה אמרה שכאשר שנים אוזחים בטלית, הדין הוא שכל אחד נשבע שלפחות חצי ממנה שלו - ומקבל חצי.
2. תוספות הקשה, למה לגבי ספינה שהיה עליה ויכוח של מי היא, הדין היה 'כל דאלים גבר'. תוספות ענה, שחולקים דווקא כאשר שני בעלי הדין מחזיקים בממון, כיוון שאז בית הדין רואה כאילו שיש לכל אחד מהם בוודאי חצי.
3. תוספות הסביר שהגמרא חשבה שהגיוני שיחלקו ב'מנה שלישי', כיוון ששם זה נחשב שהמופקד מחזיק בשביל שניהם, ולכן היתה לגמרא שאלה למה לא חולקים במנה שלישי. הגמרא ענתה, שב'מנה שלישי' הדין הוא 'יהא מונח', כיוון שלא יכול להיות שהחלוקה תהיה אמת. תוספות הסביר, שלא יכול להיות שהחלוקה תהיה אמת, כיוון שאין דרך שהנפקד יקנה חצי מהמנה, כאשר הוא נמצא אצל מישהו אחר. לעומת זאת, ב'ישנים אדוקים בשטר' הדין הוא 'יחלוקו', כיוון ש'אפשר' שבאמת הלוח החזיר חצי מהחוב.
4. שאלנו, מה כוונת תוספות שכאשר שנים מוחזקים בחפץ 'כאילו בודאי' שיש לכל אחד מהם חצי, זה 'כאילו' או 'וודאי'? קושיה נוספת, למה כלפי 'מנה שלישי' תוספות כותב ש'יהא מונח' כיוון שאין דרך שיקנה לו חצי, ואילו לגבי 'ישנים אדוקים בשטר' חולקים כיוון ש'אפשר' שיקנה לו חצי. מה הקריטריון לגבי ההחלטה אם החלוקה יכולה להיות אמת, האם זה שיש אפשרות שהחלוקה תהיה אמיתית, או שהדרך היא שהחלוקה תהיה אמיתית. בנוסף, בסוף דבריו תוספות מזכיר את שיטת סומכוס, שיממון המוטל בספק חולקים'. שאלנו, מדוע תוספות מזכיר בדבריו את שיטת סומכוס? מה הוא עוזר להבנת דבריו?
5. נראה שלפי תוספות, כאשר אין דרך לברר את הדין, בית הדין בודק מה המצב המוחזק, כלומר מה הם ראו לפני הדיון. המצב שבית הדין ראה לפני הדיון נחשב 'כאילו' הוא נכון ב'ודאי'. בית הדין מתייחס אליו כוודאי אם לא יוכח אחרת, כיוון שהוא לא מוציא ממון ללא ראיה. לפי זה מובן למה ב'ישנים אדוקים בשטר' שהרי כאשר בית הדין רואה את המצב הקיים לפני הטענות, הם רואים שכרגע החפץ שייך לשניהם. ב'ארבא' הדין הוא 'כל דאלים גבר', כיוון שמה שרואים לפני הטענות זה שאף אחד לא מוחזק בחפץ.
6. ב'מנה שלישי' הדין הוא 'יהא מונח' כיוון שבלי הטענות של בעלי הדין, לבית הדין נראה שהחפץ שייך לאחד מהם, והחלוקה לא תהיה אמיתית. אם הדרך הייתה שאחד מהמפקידים יקנה לשני חצי, היינו אומרים שהגיוני שהחלוקה אמיתית, למרות שהחפץ היה מוחזק לאחד מהם. לעומת זאת, ב'ישנים אדוקים בשטר' לפני הטענות בית הדין רואה שהמצב המוחזק הוא, שהשטר שייך לשניהם, ולכן 'חולקים' למרות שזה לא הדרך הרגילה שהלוח פורע חצי מהסכום, בתנאי שיש איזו אפשרות כזו.
7. תוספות כתב שב'מנה שלישי' זה נחשב כאילו שהנפקד מחזיק לשני המפקידים, כיוון שבשונה מ'הוא ארבא' הנפקד מחזיק את הממון דווקא לאחד משניהם ובטוח המנה לא שייך למישהו אחר. דבר זה בא להסביר למה הגמרא הקשתה על 'ישנים אדוקים'

מ'מנה שלישי ולא מ'ההוא ארבא', אבל עדיין מבחינת האמת המנה מוחזק רק לאחד מבעלי הדין.

8. סומכוס אומר ש'ממון המוטל בספק חולקים'. הגמרא אומרת שסומכוס סובר כך רק כאשר יש 'דררא דממונא'. לפי תוספות הכוונה היא, שיש לשני אנשים זיקה לממון כפי המצב שבית הדין רואה לפני הטענות. כלומר שלפני הטענות יש לבית הדין צד לומר שהממון שייך לכל אחד מהם. חכמים חולקים על סומכוס ואומרים, שאפילו ספק שהתעורר לפני הטענות לא מספיק כדי להוציא ממוחזק. לפי חכמים הקשר לממון נמדד לפי המוחזקות בפועל, ואילו לפי סומכוס הוא נמדד לפי הזיקה לממון. בדומה לסומכוס, גם חכמים מודדים את הקשר לממון לפי המצב לפני הטענות, ולא לפי מה שבית הדין שומע במהלך הדיון. לכן מובן, למה תוספות אומר שיש הבדל בין מצב ששני אנשים מוחזקים למצב בו אין מוחזקים, שהרי אם מסתכלים על המצב לפני הדיון, כאן החפץ שייך לשניהם וכאן הוא לא שייך לאף אחד מהם. תוספות הביא את סומכוס כדי לרמוז על הקשר בין סומכוס לחכמים, ועל זה שסומכוס הוא המקור של תוספות לזה שמתייחסים למצב דווקא כמו שהוא לפני הטענות.